

Växt- och miljöavdelningen
Jens Weibull
jens.weibull@jordbruksverket.se

Referensgruppen för odlad mångfald, 2020-04-28

Mötet genomfört som skype-möte

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU; Björn-Axel Beier, Naturvårdsverket; Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Carin Bunnvik, Jordbruksverket (ordförande); Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Anders Glassel, Statens fastighetsverk (SFV); Tina Karlsson From, Gamla Linköping; Lilly Kristensen, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation; Ulf Nilsson, FOR; Helena Persson, SLU/LAPF; Karin Persson, SLU/Pom; Maja Persson, LRF Trädgård; Åsa Thorsell, Riksantikvarieämbetet; Annika Vinnersten, Uppsala linnéanska trädgårdar; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekreterare)

Frånvarande:

Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Jan Svensson, NordGen;

1. Öppnande

Carin Bunnvik öppnade mötet och hälsade tre nya ledamöter välkomna: Tina Karlsson From som representant för landets friluftsmuseer, Åsa Thorsell från Riksantikvarieämbetet samt Annika Vinnersten som representant för de botaniska trädgårdarna. Dessutom välkomnades Helena Persson som ny samordnare på halvtid vid SLU i Alnarp. Därutöver arbetar hon deltid som verksamhetsledare för Nationella genbanken, samt med undervisning.

Dagordningen godkändes.

2. Tidigare minnesanteckningar

Jens gick igenom och kommenterade något ur minnesanteckningarna från höstmötet 2019. Frågan om bildandet av en särskild buxbomsgrupp (under pkt 6. Information) fick

ny aktualitet och Lilly lovade att ta frågan vidare. Vad gäller försäljning av frö och planter (också pkt 6) och den nya växtskyddslagstiftningen¹ pågår det just nu ett arbete inom Jordbruksverket för att hantera de frågor som genbanker, småleverantörer och andra har ställt kring växtpass, analyser, kostnader och annat.

Åsa T undrade om Jordbruksverkets förslag till nya CAP kunde förväntas innehålla några förslag till stöd för den odlade mångfalden. Jens berättade att tankar kring detta hade förts fram, men inte fått gehör.

3. Mål och åtgärder

i. Uppföljning

Jens redogjorde kort för vad den innevarande strategin hade föreskrivit vad gäller programmets styrning och samordning, och vad som faktiskt har förverkligats (bilaga 1). Vad som nu återstår att få på plats är en enkät för att få en uppfattning om vad referensgruppens ledamöter anser om möjligheterna att vara delaktiga i genomförandet av programmet, liksom utrymmet för strategisk påverkan. Enkäten kan förväntas under hösten.

ii. Ev. sammanfattning och avrapportering

Jens fortsatte därefter med en kort presentation kring frågan om en eventuell sammanfattning av programperioden 2016-2020 (bilaga 1). Han pekade på att en sådan i viss mån gjordes i samband med de externa utvärderingarna i början av 2019. Tankarna på någon form av skriftlig sammanfattning välkomnades av referensgruppen. Flera förde fram att det vore en styrka om hela gruppen stod bakom en sådan produkt som gärna kan bygga vidare på slutsatserna från utvärderingen. Viktigt att komma ihåg att olika målgrupper förutsätter olika format på en slutprodukt, och att de kan nås på flera olika sätt (webbinarier, bloggar, kortvideor, m.m.). [kommentar: här föreslås det att Helena och Jens jobbar vidare med detta med sikte på att ha ett material klart under oktober]

4. Ny programperiod 2021-2025

i. Kort lägesbeskrivning

Carin och Jens sammanfattade helt kort läget beträffande det nya programförslaget som godkändes av GD 12 december 2019, och därefter skickades till Näringsdepartementet. Jordbruksverkets budgetförslag för 2021, som omfattar det utökade äskandet för Pom, har antagits av styrelsen. Tankarna om en pomaktivitet på departementet har förts fram, men inget konkret har ännu beslutats.

ii. Ev. kommunikationsinsatser

¹Celexnummer: [32016R2031](#)

Planerna att informera om det nya programförslaget under årets upplaga av Nordiska trädgårdar gick dessvärre i stöpet när mässan ställdes in. I stället har en vikfolder tagits fram som på ett enkelt sätt sammanfattar de tänkta aktiviteterna. Foldern kommer att spridas till referensgruppens ledamöter både i tryckt och elektronisk form, för vidare användning.

Åsa T lyfte fram hur viktigt det är att alla lyfter fram betydelsen av programmet, och Åsa A föreslog en aktivitet på KSLA som en lämplig arena för att informera om Pom.

Helena presenterade idén om ett ”20-årskalas” den 17 september, med anledning av att programmet började år 2000. Under förutsättning av hälsoläget i landet – och vädret – tillåter det kommer evenemanget att gå av stapeln utomhus i Nationella genbanken. Programmet blir lättsamt med några inbjudna hederstalare, rundvandring och dessertbuffé.

5. Informationsrunda

a. Aktörerna

- **Statens fastighetsverk (Anders):** åtta äppelträd kommer under juni att planteras i det nya klonarkivet vid landshövdingeresidenset i Umeå, och skyltar inför planteringen av humle, rosor och perenner är på gång; två större informations-skyltar kommer att behövas såväl i Umeå som i Vadstena (ett annat klonarkiv); stora arbetsinsatser läggs annars ned på frågor om byggande på jordbruksmark och, inte minst, vid landets kungsgårdar – SFV:s uppdrag berörs av flera miljömål och myndigheten strider hårt när det gäller bevarandet av biologisk mångfald.
- **De botaniska trädgårdarna (Annika):** det lokala klonarkivet på Linnés Hammarby är på väg att utökas med bl.a. rosor och en dahliasamling; Göteborgs botaniska trädgård fortsätter med sitt skolprojekt ”[Så vilda!](#)”; landets botaniska trädgårdar bedriver ett nära samarbete med övriga nordiska trädgårdar, och f.ö. har trädgårdarnas förmedling av frö stött på problem i samband med den nya växtskyddsförordningen (se pkt 2).
- **Skogsstyrelsen (Sanna):** just nu ett intensivt arbete kring uppföljningen och avrapporteringen av FAO:s globala handlingsplan för skogsgenetiska resurser (FGR) som tar utgångspunkt i många olika perspektiv: bevarande, brukande, det institutionella ramverket (policy, lagstiftning, institutioner, m.m.) – en viktig del i arbetet är att lyfta kunskapen om skogsgenetiska resurser, dvs. göra fler medvetna; andra angelägna frågor handlar om att kunna identifiera plantor i skogen, större fokus på FGR utifrån ett klimatanpassningsperspektiv: vad händer över tid i de brukade arterna? En bättre samverkan kring genbevarande och genetisk övervakning av prioriterade arter efterlyses.
- **Lantmännen Lantbruk (Bo):** Lantmännens tidigare projekt om nya baljväxter har nu avslutats och tar kommersiellt avstamp i odling av linser; samarbetsprojektet med NordGen om ”primitiva veten” (enkornsvete, emmer) löper på med

bl.a. kvalitetsanalyser och kommer att avslutas under året; de samnordiska projekten kring Public-Private Partnership om s.k. pre-breeding² fortsätter med stöd från Nordiska Ministerrådet, och en ny ansökningsomgång för nya projekt är att vänta innan sommaren; SLU Grogrund, som är en del av Livsmedelsstrategin, har hittills gett finansiering till [13 olika projekt](#) i vilka LL är aktiv deltagare i flera (bl.a. åkerböna) – en ansökan avseende förädling av ärt omfattar, liksom åkerbönan, material från NordGen; tack vara finansiering från SLF kommer LL:s klonarkiv av salix, som dels ligger i Svalöv, dels i Lännäs (Ångermanland), att kunna undersökas med avseende på biomassa och energi.

- **SLU/Samordning (Helena):** ett axplock av aktiviteter handlar om att kommunicera Pom för att göra programmet mer synligt, det planerade 20-årsjubileet, att tillgänglighetsanpassa webben (not: antalet visningar av sidorna om Grönt kulturarv® och försäljningsställen har ökat med drygt 20 % jämfört med förra året!), projektet att flytta och omarbota Skud, samt frågan om växtpass m.m.; dessutom har Henrik Morin lämnat sin tjänst vid Nationella genbanken och en rekrytering kan väntas mot slutet av året.
- **SLU/Nationella genbanken (Karin):** arbetet är just nu intensivt inriktat på att distribuera plantor till klonarkiven (rosor, lökar, knölar) – årets inställda trädgårdsmässa har frigjort mer tid för arbete i genbanken; vad publika arrangemang beträffar var den i januari avslutade utställningen *Kulturarvsväxter för framtiden* i Lunds Botaniska Trädgård mycket lyckad, och f.ö. planeras deltagande i [Sofieros kommande pelargonutställning](#) och Elmia Garden i oktober; vad gäller publikationer har nu den s.k. [klonarkivsboken](#) kommit ut liksom en engelsk version av genbankens informationsfolder; de traditionella träffarna med klonarkivsvärdarna är under planering och, slutligen, är man starkt involverad i NordGens byte av informationssystem från Sesto till GRIN Global [kommentar av Jens: planerad lansering i juni 2020].
- **Naturvårdsverket (Björn-Axel):** den planerade ”sammanfogningen” av Skud och Artdatabankens Dyntaxa fortsätter under året med ekonomiskt bidrag från Naturvårdsverket – det är ett stort och utmanande arbete där alla frågor ännu inte är lösta, men som också involverar Skuds redaktörer; i NV:s remissvar om förslaget till ny växtskyddsstrategi har man hänvisat både till Pom och vilda kulturväxtsläktingar som ett sätt att säkra genetisk variation inför kommande klimatförändringar; tyvärr har inte så mycket hänt i arbetet kring in situ-bevarande och områdesskydd, men ett rapportutkast med förslag till övervakning av genetisk variation har tagits fram av en grupp forskare vid Stockholms och Uppsala universitet på uppdrag av NV. Uppdragsrapportens förslag om övervakning av genetisk mångfald är bra, men tyvärr saknades aspekten kring de vilda kulturväxtsläktingarna, vilket också påpekats i ett yttrande. Det seminarium som skulle ägt rum nu under våren om förslaget till övervakning har flyttats till hösten.
- **Friluftsmuseerna (Tina):** trots den pågående viruspandemin håller landets friluftsmuseer ändå öppet – de är ju stora och viktiga besöksmål som skulle

² Enkelt uttryckt steget mellan forskning och kommersiell växtförädling

kunna användas än mer; seminariet om ”levande samlingar” som skulle ha genomförts i Visby³ blev inställt och planeras nu i stället för hösten; många fri-luftsmuseer är ju klonarkiv som nu växer allt mer – här vore det värdefullt med koordinerade insatser kring kartor, information, QR-koder och annat förklarande material; Gamla Linköping är, liksom många andra, aktiva beträffande ”fröbibliotek” där man kan låna frön och lämna tillbaka nya när säsongen är över.

- **Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Lilly):** mycket kraft och energi läggs just nu pga. den pågående pandemin på begravningsverksamheten; annars har magasinet *Ducatus* just publicerat en artikel kring invasiva främmande arter, och när det gäller appen *Kyrkguiden* pågår ett arbete att utvidga informationen till att också beskriva det gröna kulturarvet på landets kyrkogårdar.
- **LRF Trädgård (Maja):** just nu pågår ett intensivt arbete kring arbetskraftsbehovet hos landets odlare – annars går försäljningen av trädgårdsväxter riktigt bra, trots kristider; med finansiering från Grogrund har [en rapport](#) just kommit ut rörande växtförädling och sortprovning av köksväxter, och ett liknande arbete för frukt- och bärväxter planeras för nästa år; pågående remissvar omfattar förordningen kring växtskadegörare och därutöver rullar arbetet kring invasiva främmande arter på; planeringen för Elmia Garden (30/9-1/10) – i samarbete med Pom/Nationella genbanken – har satt igång och, avslutningsvis, kommer LRF Trädgård att ge ekonomiskt stöd till Skud också under 2020.
- **Fritidsodlingens riksorganisation (Ulf):** FOR märker också av det ökade trädgårdsintresset, inte minst från tidningarna, och i synnerhet kring den egna odlingen; liksom andra svarar FOR på olika remisser och kommer att medverka i NV:s initiativ riktat mot allmänheten om invasiva främmande arter; Koloniträdgårdsförbundet bedriver just nu en kampanj kring ökad trädplantering, och med stöd från Postkodlotteriet kommer FOR att göra insatser för den biologiska mångfalden i våra trädgårdar.
- **SLU (Åsa A):** ett utbildningsprogram för landskapsingenjörer (Ling) har nu påbörjats också i Uppsala, och eftersom målet är att ”utbilda sig ur krisen” kan nog fler utbildningsplatser väntas i framtiden; Centrum för biologisk mångfald, CBM, ligger nu organisatoriskt under Institutionen för stad och land, och har intagit funktionen som avdelning; det finns ett brett och tvärvetenskapligt intresse för buxbom vilket är anledningen till att en särskild temadag planeras; några nya och intressanta studentarbeten omfattar bl.a. [Erik de Vahls](#) om potatislök och [Marita Bergströms](#) om trädgården vid soldattorpet Rensmyran – alla studentarbeten finns att söka i [databasen Epsilon](#).
- **Riksantikvarieämbetet (Åsa T):** samtliga på myndigheten är nu utlokaliserade i landet – ÅT har tagit över efter Fabian Mebus, och Lennart Nilssons tjänst tros tillsättas senare under året; bland flera samarbeten kan nämnas Hantverkslaboratoriets skrifter kring olika gröna ”element” (gräsmattor, granhäckar, klippta lövbärande häckar, m.m.) och skogsbeteskurser tillsammans med CBM;

³ Samtidigt med referensgruppens möte [Jens kommentar]

ett tvåårigt FoU-projekt om vägarnas biologiska mångfald (tillsammans med Trafikverket och CBM) har beviljats, och en plan för grön infrastruktur har lämnats in till Miljömålsrådet – här verkar bland annat olika grupper varav en kring aspekten att det saknas svenska skogsprodukter som tjära, näver och annat för att vårda relevanta objekt.

- [**NordGen:** i Jans frånvaro informerade Jens helt kort om nya initiativ för att fortsätta det samnordiska arbetet inom *in situ*-bevarande av vilda kulturväxtsläktingar, dels beviljade medel för 2020-2021, dels en ansökan till NMR:s arktiska program och, slutligen, nordiska planer på att kraftigt förstärka NordGens arbete kring vilda kulturväxtsläktingar.]

b. Jordbruksverket

- två för programmet relevanta rådsbeslut (EU)⁴ om att lägga fram studier har nyligen tagits, dels angående ställningen för nya genomiska metoder och dels angående den befintliga lagstiftningen kring produktion och saluföring av växtproduktionsmaterial – resultaten från studierna ska redovisas senast 30 april 2021 resp. 31 december 2020;
- EU-projektet Farmer's Pride, som syftar till att skapa ett europeiskt nätverk för att bevara och hållbart bruka vilda kulturväxtsläktingar och lantsorter, går in på sitt sista år. Flera skrifter, bl.a. riktade mot beslutsfattare, har tagits fram. Informationen har distribuerats till en rad relevanta aktörer i landet. En slutkonferens planeras till 8-10 oktober 2020. Läs gärna mer på [projektets webbplats](#).
- Jordbruksverket är aktivt i Naturvårdsverkets regeringsuppdrag som går ut på att samordna arbetet mellan myndigheter, bransch- och civilsamhällsorganisationer för att säkra ett aktivt deltagande i arbetet att ta fram ett nytt ramverk för CBD (den s.k. Post2020-processen). Den 21 april hölls ett dialogmöte med aktörer inom jordbrukssektorn. Arbetet ska slutredovisas till regeringen 1 oktober.
- Arbetet kring det nationella *in situ*-bevarandet av vilda kulturväxtsläktingar går vidare. Nyligen blev det känt att betydelsen av *genetiska resurser* ingår som ekosystemtjänst i det nyinrättade naturreservatet Lyngsjö i Kristianstad kommun (bilaga 1, sid. 10).
- En förutsättningslös studie har inletts för att undersöka möjligheterna att samlokalisera Jordbruksverkets enheter i Helsingborg, Svalöv och Alnarp. Slutligt besked kommer att lämnas i slutet av september.

Bo lyfte, avslutningsvis, problematiken kring s.k. ekologiskt heterogent växtmaterial (OHM – *Organic Heterogeneous Material*), dels med anledning av kommissionens utkast till regler för att producera och marknadsföra sådant material, dels ett brev till EU-kommissionen från branschorganisationen Dansk Frø. Han menade att den nya lagstiftningen skulle kunna vara positiv för Pom och arbetet med kulturarvssorter om avgränsningar och definitioner landar rätt. Samtidigt framhöll han att det kan finnas skäl för de danska farhågorna och särskilt om öppenpollinerade grödor (t.ex. vallväxterna) – som idag omfattas av väl fungerande sortlagstiftning – skulle hamna under OHM.

⁴ CELEX [32019D1904](#) resp. CELEX [32019D1905](#)

6. Övriga frågor

Referensgruppen uppdrog åt Jens att, på hela gruppens vägnar, tacka av Maria Nyman-Nilsson för hennes mångåriga insatser med en blomstergåva.

7. Tid och plats för nästa möte

Referensgruppens höstmöte hålls preliminärt **10 november 2020 i Jönköping**.

Bilagor: 1. SJV-info